

NGẬP TRÀN CÁC Ý TƯỞNG

(Phụ lục tác phẩm 'Đầu óc trên mây, đôi bàn tay nhảy múa' - tác giả Đặng Quốc Bảo)

"Ý tưởng (sinh sôi) cũng giống như cỏ. Bạn có một cặp ý tưởng, hãy học cách chăm sóc chúng, và nhanh chóng thôi bạn sẽ có ngay một tá." - John Steinbeck

Không có gì mới dưới ánh mặt trời. Nếu bạn kể một câu chuyện cũ, theo một cách mới, đó gọi là sáng tạo. Nếu bạn kể một câu chuyện mới, theo một cách cũ, đó gọi là thông tuệ. Còn nếu bạn kể một câu chuyện mới, cũng theo một cách mới?

Ừ thì...

Thế giới ngập tràn các ý tưởng. Để có thể tận hưởng và trải nghiệm vô vàn điều kì diệu của thế giới này, bạn không phải là người đầu tiên, bạn cũng không phải là người cuối cùng. Trải nghiệm trọn vẹn một cuộc sống, để lại di sản cho thế hệ sau, đó là cách mà loài người đã ghi dấu cho sự tồn tại của bản thân mình lên trên quả đất.

Ngày hôm nay, để tiếp bước chuyến hành trình của nhân loại, bạn có thể tham khảo những gợi ý sau, để từ đó tạo nên những cuốn sách thú vị nhất cho riêng mình.

1. Bạn vừa tốt nghiệp đại học và bắt đầu dọn ra riêng. Những thứ cần chuẩn bị là gì, từ thuê phòng trọ, kiếm việc làm, xây dựng mối quan hệ, và phát triển bản thân? (*Thức dậy và mơ đi*)

2. Bạn vừa thực hiện được một mục tiêu mình hằng mơ ước trong suốt tuổi thiếu niên, như mua một chiếc mô tô, viết một cuốn sách, hay giao tiếp thông thạo một ngoại ngữ. Làm thế nào để bạn đạt được mục tiêu này, và liệu đó có phải là điều bạn thật sự ao ước? (*Không giới hạn*)

3. Viết về đam mê của bạn. Hãy chia sẻ cách thức bạn học hỏi và lan truyền đam mê này đến với mọi người. Liệu một người bất kì có thể áp dụng được những bài học mà bạn đã tích lũy? Nếu có, thì như thế nào? (*Chuyện con Quạ bay đến Sao Hỏa, Tay tác giả muốn làm điều thật lạ, Đầu óc trên mây, đôi bàn tay nhảy múa*)

4. Hãy nói về lĩnh vực mà bạn đang học hoặc làm việc. Có điều gì khiến bạn thích thú nhưng mọi người lại không nghĩ như vậy? Có điều gì khiến bạn cảm thấy khó hiểu nhưng mọi người vẫn cứ hay lầm tưởng? Bạn sẽ làm gì với những kiến thức, kỹ năng tích lũy được từ lĩnh vực,

5. Bạn đang trên một chuyến du lịch, có thể là độc hành, hoặc cùng với bạn bè. Những gì bạn kì vọng sẽ xảy ra nhưng không thể? Những gì bạn không ngờ trước, nhưng lại vô cùng thú vị? Điều khác biệt nào giữa cuộc sống khi đi du lịch và cuộc sống ở một nơi cố định khiến bạn ấn tượng nhất?

6. Hãy viết một bức thư cho chính mình, khi bạn 10 tuổi, khi bạn 20 tuổi, khi bạn 30 tuổi, và khi bạn 60 tuổi. Sự khác biệt trong các bức thư là gì? Bạn sẽ làm gì khác, hay sẽ cảnh

bảo chính mình về biến cố nào?

7. Hãy chọn bất kì một loài động vật nào. Hãy miêu tả thế giới dưới góc nhìn của loài động vật đó, đặc biệt là thế giới của loài người? Liệu đó có phải là một thế giới hoàn hảo như bạn vẫn thường hay nghĩ?

8. Điều gì xảy ra nếu như bạn thức dậy và nhận ra có một ai đó đã ăn trộm danh tính của bạn, sống trong ngôi nhà của bạn, thực hiện công việc của bạn, có những mối quan hệ với bạn bè bạn. Hãy viết về trải nghiệm đó? Liệu bạn sẽ làm gì với sự kiện này, sẽ vạch mặt tố cáo, lảng lạng quan sát, hay làm bất kì điều gì khác?

9. Bạn đi ngang qua một buồng điện thoại công cộng. Bỗng nhiên có tiếng chuông đổ. Ai sẽ là người ở đầu dây bên kia đang cố gọi cho bạn?

10. Những lần đầu tiên của bạn? Mối tình đầu tiên, công việc đầu tiên, lần say xỉn đầu tiên? Bạn sẽ kể lại những trải nghiệm này như thế nào, cho bạn bè, cho bạn thân, cho gia đình? Bạn sẽ kể lại điều gì cho chính mình? Và sự thật thì điều gì đã xảy ra mà bạn sẽ không bao giờ kể?

11. Những trải nghiệm chỉ xảy ra duy nhất một lần trong đời? Chúng đã ảnh hưởng đến cuộc sống của bạn như thế nào? Chúng đã thay đổi nhận thức của bạn ra sao?

12. Bạn ngồi ở một quán cà phê nhỏ? Bỗng một bài nhạc vang lên, và bạn nhận thấy nó đang kể lại cuộc đời của chính mình. Bạn sẽ làm gì?

13. Bạn đang ngồi trên xe buýt và vô tình nghe được cuộc đối thoại của hai người ngồi phía sau. Chủ đề của cuộc nói chuyện đó là gì, và ảnh hưởng đến cuộc sống của bạn ra sao?

14. Bạn xem một bộ phim. Hãy viết lại câu chuyện đó, dưới góc nhìn của một nhân vật phụ, hoặc một nhân vật phản diện. Bài học rút ra là gì? Liệu bạn sẽ làm gì khác với các nhân vật trong phim?

15. Mối quan tâm lớn nhất của bạn bè đồng trang lứa của bạn là gì? Liệu bạn có thể tìm thấy câu trả lời cho riêng mình, dựa vào các nguồn thông tin, kiến thức, mối quan hệ và trải nghiệm hiện có.

16. Viết 10 bài viết ngắn về một chủ đề. Đứng dưới tất cả các góc độ mà bạn có thể quan sát được. Ví dụ khách hàng, nhân viên, người quản lý, người chủ doanh nghiệp, cổ đông, truyền thông, đối thủ cạnh tranh, người muốn gia nhập thị trường, người muốn phá bỏ thị trường...

17. Viết câu chuyện về một người khác, chú bán trà sữa, cô bán bánh mì, anh chạy Grab... Viết câu chuyện về rất nhiều người khác, họ sinh ra ở đâu, làm gì, có tuổi thơ như thế nào. Điều gì đã khiến họ trở thành con người trong hiện tại. Liệu mong muốn của họ trong tương lai có gì khác biệt?

18. Viết nhận xét về một bộ phim, một cuốn sách, một trào lưu, hay bất kì điều gì bạn cảm thấy hứng thú.

19. Hãy chọn một câu trích dẫn nổi tiếng. Dùng chính trải nghiệm của bản thân, những bằng chứng thực tế, để phản bác lại câu nói đó.

20. Hãy mời người khác viết về bản thân mình. Liệu những gì họ quan sát có đúng với thực tế? Hay những gì họ quan sát mới chính xác là thực tế?

~~~

Như bạn có thể thấy, mặc dù thể loại phi hư cấu tập trung rất nhiều vào thông tin, dữ kiện, và trải nghiệm thế nhưng nó không hề khô khan và nhàm chán như nhiều người vẫn thường nghĩ. Thực tế thì trong cùng một chủ đề, cùng một quan điểm hay góc nhìn, vẫn có rất nhiều cách thức khác nhau để bạn có thể viết nên một cuốn sách phi hư cấu, dựa vào khả năng và sức sáng tạo trong việc truyền tải.

Ví dụ: Nếu quan tâm đến triết học, bạn có thể tìm đọc *'Thế giới của Sophie'* - tác giả Jostein Gaarder, *'Plato và con thú mở vạt bước vào quán bar'* - tác giả Thomas Cathcart và Daniel Klein, *'Tôi là ai - Và nếu vậy thì bao nhiêu'* - tác giả Richard David Precht.

Nếu yêu thích những bài học về cuộc sống, hãy tìm đọc bộ sách *'Hạt giống tâm hồn'* - tác giả Jack Canfield và Mark Victor Hanse, *'Bí mật của may mắn'* - tác giả Alex Rovira và Fernando Triás de Bes, hay *'Nhà giả kim'* - tác giả Paulo Coelho, hay *'Ping - Vượt khỏi ao tù'* - tác giả Stuart Avery Gold, *'Nhà lãnh đạo không chức danh'* - tác giả Robin Sharma...

Nếu yêu thích các câu chuyện về danh nhân, về lịch sử, hay về những câu chuyện đã, đang và sẽ lặp đi, lặp lại trong suốt quá trình phát triển của nhân loại, bạn có thể tìm đọc các bộ sách của tác giả Malcolm Gladwell, hay của tác giả Robert Greene.

Tất cả những cuốn sách này, và dĩ nhiên là nhiều nhiều cuốn sách nữa, đã kết hợp nhuần nhuyễn giữa nghệ thuật kể chuyện của hư cấu với cách dẫn dắt đầy logic của phi hư cấu và tạo nên một thể loại mới đầy thú vị. Nó là sự pha trộn hài hòa giữa cảm xúc và lý trí, giữa thực tế và cảm nhận, khiến thông tin được truyền tải một cách rất nhẹ nhàng và dễ chịu. Và đây cũng là thể loại mà bạn có thể tìm hiểu để bắt đầu cho chuyến hành trình viết lách của mình, nơi mà bạn có thể phát triển cân bằng tất cả những kỹ năng của nghề viết.

Hãy cùng đến với thể loại phi hư cấu sáng tạo.

PHI HƯ CẤU SÁNG TẠO LÀ GÌ?

Mặc dù có nguồn gốc phát triển từ rất lâu đời, ở tất cả các nền văn hóa, thế nhưng trong thế giới hiện đại, thuật ngữ *phi hư cấu sáng tạo* chỉ mới được đề cập đến từ những năm 1970, và chính thức thông dụng vào những năm 1980. Khi nói đến thể loại phi hư cấu sáng tạo, sẽ thật vô cùng thiếu sót nếu như chúng ta không nhắc đến Lee Gutkind, tác giả của *'You can't make this stuff up'*, người được tạp chí Vanity Fair mệnh danh là 'bố già của thể loại

phi hư cấu sáng tạo’.

Phi hư cấu sáng tạo hiện được đánh giá là một trong những thể loại có tốc độ phát triển nhanh nhất trong lĩnh vực xuất bản. Nó cho phép người viết được tự do sáng tạo, mở ra một chân trời mới trong việc truyền tải những thông tin tưởng như khô khan, nhàm chán, thành những câu chuyện đầy hấp dẫn.

Đây được xem là một xu thế tất yếu của văn hóa đọc và văn hóa viết trong bối cảnh hiện đại, với sự xuất hiện của Internet, của Google, của Facebook. Độc giả tìm đến sách không chỉ đơn giản vì thông tin hay kiến thức. Họ còn muốn nhiều hơn thế. Họ muốn được sống, họ muốn được trải nghiệm, họ muốn được đắm chìm trong chính trải nghiệm của tác giả.

Một cách ngắn gọn, thì phi hư cấu sáng tạo có thể được diễn dịch thành ‘good story, well told’, một câu chuyện hay, được kể hấp dẫn.

Một cách không ngắn gọn, phi hư cấu sáng tạo giúp người đọc có trải nghiệm như thể mình đang đọc một cuốn tiểu thuyết, nhưng lại là một thực thể đáng tin cậy, với sự thật (bằng chứng, nghiên cứu, trải nghiệm, phỏng vấn, quan sát) được miêu tả dưới góc nhìn của tác giả. Phi hư cấu sáng tạo khuyến khích người viết sử dụng hình ảnh có tính chất văn học, ngôn ngữ mang giai điệu của thơ ca, hiệu ứng kể chuyện được sử dụng trong điện ảnh. Và tất cả những điều đó được hòa quyện để miêu tả một cách sống động những gì được diễn ra trong cuộc sống thật.

Đây cũng được xem là một thể loại giúp người viết phát huy được tất cả mọi tố chất của mình, từ một kẻ mơ mộng với đầu óc trên mây, cho đến một chuyên gia với đôi bàn tay nhạy múa. Đối với người viết, điều này tạo nên niềm hứng khởi trong quá trình sáng tác, thay vì chỉ đơn thuần là một người tường thuật lại những gì đã xảy ra.

Con người không phải là những cỗ máy xử lý thông tin. Chúng ta là những thực thể có cảm xúc, với những niềm vui, với những nỗi buồn, với sự đồng cảm và mong muốn tìm hiểu về thế giới. Để có thể tạo nên một cuốn sách thú vị dành cho người đọc, thì trước hết, quá trình sáng tác phải cực kì thú vị dành cho bạn, dành cho người viết.

Phi hư cấu sáng tạo cũng mở ra một vùng đại dương xanh rộng mở, giúp người viết thể hiện được phong cách cá nhân của riêng mình, dù cho đó là một chủ đề vô cùng phổ biến.

“Có hai điều tôi quan tâm tương đương. Một là thu thập những câu chuyện thú vị, và điều kia là thu thập các nghiên cứu thú vị. Còn thứ mà tôi đang tìm kiếm là những gì tương đồng giữa chúng” - Malcolm Gladwell

Đúng với tên gọi của mình, phi hư cấu sáng tạo vẫn là một thể loại thuộc về phi hư cấu. Điều đó có nghĩa là người viết phải chịu trách nhiệm về những gì được chia sẻ trong cuốn sách. Nếu thông tin đó thuộc về dữ liệu khách quan, như tài liệu nghiên cứu, như kết quả thử nghiệm, như thành công đạt được, phải đảm bảo tính chính xác và có thể dễ dàng

kiểm chứng được từ bên thứ ba. Nếu thông tin đó thuộc về quan điểm hay góc nhìn, phải nêu rõ đó là ý kiến của người viết, đôi khi có thể được hỗ trợ từ bằng chứng khoa học, ví dụ thực tiễn, hay câu chuyện từ những người khác.

Chữ ‘sáng tạo’ trong phi hư cấu sáng tạo nhằm nhấn mạnh bước thứ ba - truyền tải - của quá trình sáng tác. Người viết có thể chia sẻ thông điệp của mình, theo bất kì cách nào họ cảm thấy thoải mái để thể hiện phong cách cá nhân. Ví dụ kể một câu chuyện, kể nhiều câu chuyện, sử dụng bằng chứng lịch sử, sử dụng quan sát thực tế, hay sử dụng cuộc phỏng vấn. Chữ sáng tạo không được phép thực hiện trong bước một, hoặc hai, từ trải nghiệm cho đến xử lý. Điều đó có nghĩa là người viết không được phép biến tấu, thổi phồng hoặc tạo dựng thêm các thông tin, dữ liệu cho câu chuyện của mình, dấu rằng với mục đích tốt. Bởi điều đó sẽ vi phạm một trong những chuẩn mực vô cùng quan trọng trong nghề viết, cũng như bất kì công việc nào. Tính trung thực.

Nếu quan tâm đến thị trường xuất bản trong khoảng mười năm trở lại đây, hẳn bạn cũng đã được nghe qua không ít những trường hợp này, khi một tác giả bị nghi ngờ về mức độ trung thực của các câu chuyện trong tác phẩm của mình. Đặc biệt trong các thể loại như sách kỹ năng, thành công, làm giàu, du ký.

Luôn nhớ rằng, một lần bất tín là vạn lần bất tín. Hãy cẩn thận trước khi bạn thực hiện một điều gì có khả năng ảnh hưởng đến uy tín. Sử dụng một phương tiện sai trái để thực hiện một mục đích dẫu được cho là đúng, chưa bao giờ là cách hiệu quả nhất. Ví dụ:

- Nói dối trong CV để được tuyển dụng, với mục tiêu có công việc tốt để giúp đỡ gia đình.

- Mua bán sách giả vì nó rẻ, giúp lan truyền thông tin kiến thức rộng rãi đến mọi người.

- Tạo dựng thông tin sai sự thật, cường điệu hóa, kịch tính hóa sự việc để thu hút sự quan tâm, theo dõi. Điều rất phổ biến hiện nay trên Facebook.

Một ví dụ điển hình, bạn có thể liên tưởng đến công ty Theranos, với sản phẩm Edison, được cho là có khả năng thay đổi cả ngành y tế khi có thể thực hiện hàng nghìn xét nghiệm chỉ với một hoặc hai giọt máu.

Trong thời kì hoàng kim, nhà sáng lập công ty, cô Elizabeth Holmes, đã thực hiện gọi vốn được hơn 900 triệu USD cho Theranos, theo PitchBook, và được mệnh danh là ‘Steve Jobs mới’. Danh sách các nhà đầu tư góp tiền cho Holmes là niềm mơ ước với mọi startup tại Mỹ: một trong 10 người giàu nhất thế giới Larry Ellison, anh em nhà Waltons của đế chế Walmart, ông trùm truyền thông Rupert Murdoch. Hội đồng quản trị của Theranos thì có sự góp mặt của những chính trị gia tầm cỡ như hai cựu Ngoại trưởng Mỹ: Henry Kissinger, George Shultz và hai cựu Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ William Perry, James Mattis.

Tuy nhiên, đến thời điểm hiện tại, cô Elizabeth đang đứng trước rất nhiều cáo buộc về gian lận và lừa đảo các bệnh nhân, bác sĩ, và cả nhà đầu tư, khi đã phóng đại và nói sai về

công nghệ, hoạt động kinh doanh và hiệu quả tài chính của công ty. Câu chuyện này cũng đã được viết thành sách với tựa đề *'Máu bẩn'* (Bad Blood) của tác giả John Carreyou. Nếu quan tâm đến các chủ đề này, bạn có thể nghiên cứu thêm các trường hợp khác của Bernard Madoff, hay Charles Ponzi...

Tóm lại, chữ 'phi hư cấu', tự bản thân nó đã nói lên rất nhiều điều. Chất liệu phải là sự thật, và không gì khác ngoài sự thật. Luật lệ ở thể loại này rất rõ ràng. Không được nói dối, không được xào nấu, không được sáng tạo nên số liệu, không được ngụy tạo các bằng chứng. Bạn chỉ có thể sáng tạo cách truyền tải, chứ không được sáng tạo nội dung câu chuyện, bao gồm cả thông tin dữ kiện, điều kiện ban đầu, kết quả thành công, yếu tố cảm xúc hay mức độ trải nghiệm.

Uy tín là điều cực kì quan trọng. Việc vi phạm yếu tố này có thể dẫn đến những hậu quả rất nghiêm trọng về pháp lý, về kiện tụng, cũng như có khả năng hủy hoại cả một sự nghiệp sáng tác về lâu dài.

Vì vậy, hãy thật sự cẩn trọng nếu như bạn đã từng có ý định 'thêu dệt thêm một chút', để cho trải nghiệm của mình thêm thú vị, thì lời khuyên là đừng. Hãy tôn trọng sự thật. Bởi vốn dĩ, sự thật luôn là điều đẹp đẽ nhất từng tồn tại trên quả đất. Đó là quy luật đầu tiên, quy luật cuối cùng, cũng là quy luật duy nhất bạn cần phải nhớ về phi hư cấu sáng tạo.

Điều này dẫn đến câu hỏi quan trọng tiếp theo. Rốt cuộc thì sự thật là gì? Và liệu có một sự thật duy nhất đúng trong tất cả mọi trường hợp?

SỰ THẬT GÓC NHÌN VÀ SỰ THẬT DỮ KIỆN

Hãy tham khảo một ví dụ.

Bạn đang ngồi một mình trong quán Starbucks. Mặc dù ánh mắt vẫn đắm chìm vào khung cảnh đường phố, với khung cửa sổ lớn, hướng thẳng về khu vực phố đi bộ đông nghịt người. Thế nhưng, tâm trí của bạn lại đang nằm ở một nơi rất khác, một chiều thời gian rất khác.

Đã bao lâu rồi nhỉ?

Chẳng thể nào nhớ nổi.

Ngay chính quán cà phê này, ngay chính góc ngồi này, trong một khoảnh khắc của kì diệu, bạn và anh ấy đã gặp nhau. Mùi hương cà phê, tiếng người chuyện trò, không gian trầm ấm với sắc nâu của gỗ. Tường chừng mọi thứ không thể nào hoàn hảo hơn được nữa... Và rồi ánh mắt ấy.

Vậy mà, giờ đây, ngay tại lúc này, chiếc bàn gỗ nhỏ đã thiếu đi một chiếc ly quen thuộc, Dark Caramel Coffee Frappuccino. Tuy nhiên, bạn không quá bận tâm về nó. Bởi lúc

này, bạn đang chờ đợi một người, một người mà bạn có thể sẵn lòng để giải bày tất cả. À thật ra thì, không hẳn là tất cả. Bởi lúc này, bạn chỉ muốn nói về một chủ đề duy nhất, về mối quan hệ vừa kết thúc.

Cánh cửa gỗ được hé mở.

Một người đàn ông đẩy cửa bước vào. Tôi đẩy cửa bước vào. Một nụ cười, rồi một ánh mắt. Tôi nhẹ nhàng bước đến. Không một chút lúng túng, không một chút ngại ngùng, cũng không tốn bất kì giây phút nào để ngoái đầu tìm kiếm. Tôi đã biết bạn sẽ ngồi ở đây, chắc chắn là như vậy. Và rồi, bạn khẽ gật đầu như một sự chấp nhận. Và rồi, tôi cũng khẽ gật đầu như một sự hiểu ý.

Tôi ngồi xuống. Và tất cả chỉ cần có thế.

Những gì được ẩn giấu, chất chứa sau bao ngày, bỗng nhiên, tuôn trào như thác đổ. Tôi ngồi đó lặng lẽ và lắng nghe. Mỗi chút, một chút một, câu chuyện mỗi lúc một nhiều thêm. Ngày đầu tiên gặp gỡ, ở quán này. Ngày thứ hai họ hẹn, cũng ở quán này. Rồi nhiều ngày sau đó nữa, một địa điểm với quá nhiều kỉ niệm. Và rồi, sau đó là những buổi xem phim, rồi những chuyến đi du lịch. Lúc khởi đầu, mọi chuyện có vẻ tốt đẹp. Một chàng trai tốt, một người bạn trai lãng mạn, một quý ông bí ẩn. Nhưng rồi...

Tất cả mọi thứ đứng trước chữ 'nhưng' đều là vô nghĩa.

Hóa ra, anh ấy tệ thật. Một người mơ mộng, không ổn định, hay phàn nàn. Cũng phải. Có gì đâu mà lạ?

Rốt cuộc thì chúng ta sẽ rời xa nhau cũng bởi vì chính những tính cách đã mang chúng ta lại gần.

Một tiếng đồng hồ kế tiếp cũng không có gì mới mẻ. Tất cả chỉ là những bằng chứng để minh họa cho một kết luận đã có ngay từ đầu, một kết luận mà tôi đã biết chỉ sau hai phút trò chuyện. Đành vậy...

Một tiếng thở dài nhẹ nhõm. Dẫu sao thì sự giải tỏa cũng mang lại đôi chút giá trị tích cực. Ai mà ngờ được, chỉ ngồi yên lặng lắng nghe, không thốt lên bất kì lời nào, lại có thể giải quyết mọi vấn đề đơn giản thế.

Một tiếng chuông điện thoại gọi đến. Bạn bắt máy trả lời. Một cách nhanh chóng, bạn từ biệt tôi, rồi bước vội qua cánh cửa gỗ, cứ như thể chưa từng có bất kì cuộc trò chuyện nào.

Thôi được. Cũng không sao. Như ai đó đã từng nói khi một cánh cửa đóng lại, thì rất nhanh thôi, nó sẽ mở ra một lần nữa. Chỉ có điều, người bước vào lần này sẽ là một người khác. Thế nhưng, đó không phải là một nhân vật ngẫu nhiên đây xa lạ. Mà ngược lại, đó chính là người mà chúng ta đã đề cập đến trong suốt hai tiếng vừa rồi.

Người bạn trai cũ.

Anh chàng có mái tóc dài, chấm vai, xoắn tít. Anh khoác trên người một chiếc áo sơ mi dạ, sọc ca rô màu đỏ đen. Đi cùng với nó là một chiếc quần jean đen, với hai đầu gối được xé rách một cách tỉ mỉ, và đôi giày da chính hiệu Timberland màu vàng. Người thanh niên bước đến, gương gạo cười. Không quá khó để anh chàng biết được lý do tại sao tôi ngồi đây, khi mà phía đối diện vẫn còn một ly cà phê với dấu son còn in trên mép.

Anh ngồi xuống, chung một vị trí mà bạn vừa ngồi, chỉ cách đây một vài phút.

Theo như những gì bạn mô tả, anh chàng này có vẻ gì đó khá mơ mộng và lãng tử. Thế nhưng, phàn nàn và cáu kỉnh thì có vẻ là hơi quá. Các ngón tay anh khê đan lại, khuôn mặt nhàu nhĩ, và những lời nói bắt đầu được thổ lộ.

Cùng một câu chuyện, cùng một chủ đề, cùng về những lần gặp gỡ. Thế nhưng, được kể lại dưới một góc nhìn khác. Với những gì được nghe thấy, có vẻ như nó không giống với những gì bạn vừa nói.

Mối quan hệ đi xuống là do sự kì vọng quá mức từ bạn dành cho chàng ta? Công việc ra sao, tương lai thế nào, đến bao giờ mới ổn định? Rồi khi nào có nhà, rồi khi nào mới đám cưới?

Biết bao câu hỏi mà một chàng trai trẻ, chỉ mới ngoài hai lăm, chưa thể nào trả lời hết. Và rồi, bạn nghĩ rằng anh ấy quá trẻ con, quá ích kỷ, chỉ biết theo đuổi những đam mê của mình, mà không quan tâm đến cảm xúc của người khác, mà cụ thể là của bạn?

Sự thật thì bạn chỉ muốn tốt cho anh ấy. Tôi biết chứ.

Sự thật thì bạn chỉ muốn tốt cho tương lai của cả hai. Tôi biết chứ.

Sự thật thì bạn đã chọn anh ấy bởi vì sự mơ mộng, lãng tử, và có chút gì đó thức thời. Tôi biết chứ.

Sự thật thì bạn cũng đã bỏ rơi anh ấy cũng bởi vì những tính cách mà mình đã từng say đắm... Tôi biết chứ.

Sự thật. Có quá nhiều sự thật trong câu chuyện này. Sự thật từ góc nhìn của bạn. Sự thật từ góc nhìn của người bạn trai. Và dĩ nhiên là có cả sự thật mà cả hai đã không đề cập. Bạn thấy đấy, tất cả đều là sự thật, nhưng không nhất thiết sự thật nào cũng giống nhau, Cả hai đều kể lại câu chuyện tình của mình bằng sự thật. Thế nhưng, không phải sự thật nào cũng giống nhau. Và không phải sự thật nào cũng hoàn toàn là sự thật.

Sự thật thì tất cả đều là sự thật. Thế nhưng, chúng đã được diễn giải dưới góc nhìn của cá nhân. Điều này có nghĩa là bên cạnh những dữ kiện thực tế, những điều thực sự đã diễn ra trong mối quan hệ, thì nó còn có sự kết hợp với ý niệm của cá nhân, thông qua hồi tưởng (thuộc về trí nhớ), hòa quyện với giả định (thuộc về trí tưởng tượng), kết hợp với định kiến và cảm xúc, để tạo ra một sự thật riêng của từng người.

Rất nhiều hiểu lầm, rất nhiều mâu thuẫn xảy ra trong cuộc sống cũng xuất phát từ một lý do tương tự. Chúng ta nghĩ rằng mình đúng, người kia sai, dẫu rằng ai cũng đang nói đến sự thật.

Chân lý là một lý thuyết có chân. Và bạn biết đấy, hễ những gì có chân thì nó có khả năng di chuyển. Hẳn bạn cũng có thể nhận thấy sự thật có khả năng thay đổi như thế nào, với sự thay đổi của góc nhìn, hay với sự phát triển của nhận thức.

Ví dụ như hút thuốc chẳng hạn. Khi còn bé, tôi đã từng nghĩ hành động đó thật nam tính, thật bản lĩnh. Thế nhưng, ai cũng biết rằng hút thuốc rất có hại cho sức khỏe, không chỉ cho cá nhân, mà còn ảnh hưởng đến người thân ở cạnh.

Hoặc lớn hơn một chút, chúng ta có thể từng nghĩ rằng cuộc sống sẽ thật hạnh phúc nếu như có hàng triệu người quan tâm, theo dõi và chia sẻ tất tần tật những gì chúng ta đăng tải trên mạng xã hội. Nhưng rồi, chúng ta hiểu rằng, tất cả những điều đó chỉ là ảo ảnh, sau một cơn bạo bệnh. Đến cuối cùng, chỉ có gia đình, người thân, và bạn bè là ở cạnh.

Sự thật. Có rất nhiều sự thật. Hay nói chính xác hơn, có rất nhiều loại sự thật.

Trong đó, *sự thật thuộc về góc nhìn* bị ảnh hưởng rất nhiều bởi góc nhìn của mỗi cá nhân. Nó không giữ được tính khách quan cần thiết, do bị lầm lẫn bởi trí nhớ, bị tăng thêm bởi trí tưởng tượng, hoặc đôi khi là bị thay đổi bởi cảm xúc. Nếu thường xuyên đọc truyện Conan, hay theo dõi các tiểu thuyết trinh thám, bạn sẽ hiểu. Lời khai của nhân chứng, dù là nói sự thật và có ý tốt, nhưng đôi khi có thể khiến quá trình điều tra gặp rắc rối. Đó là lý do tại sao lời khai thường được dùng với mục đích tham khảo, chứ không được sử dụng như bằng chứng tiên quyết để đưa đến kết luận.

Và như vậy, bên cạnh sự thật thuộc về góc nhìn, chúng ta cần phải bàn đến một sự thật khác, không bị ảnh hưởng bởi định kiến, tư duy hay cảm xúc. Đó là *sự thật thuộc về dữ kiện*.

Ví dụ:

‘Đây là một tòa nhà có phong cách kiến trúc rất độc đáo.’ - Một sự thật góc nhìn. Bởi vẻ đẹp nằm ở đôi mắt người nhìn. Có người sẽ thấy đẹp, có người sẽ thấy không. Có người sẽ thấy sáng tạo. Có người sẽ thấy kì quái.

‘Đây là một tòa nhà có năm tầng, có cửa chính hướng về hướng đông nam, với diện tích sử dụng 800 mét vuông.’ - Một sự thật dữ kiện, không bị ảnh hưởng bởi quan điểm, tuổi tác, trình độ học vấn, hay giới tính.

Sự thật dữ kiện luôn có thể dễ dàng được kiểm chứng một cách khách quan. Trong khi đó, sự thật góc nhìn thì không. Tính chính xác của nó phụ thuộc rất nhiều vào góc nhìn của người cảm nhận.

Ví dụ, đó là một cái ôm, một sự thật dữ kiện. Thế nhưng, đối với một người, đó là một cái ôm của tình thân, của tình bạn. Đối với người còn lại, đó là một cái siết chặt, của chia ly, của cảm xúc, của một mối tình đang chớm nở.

Ví dụ, đó là một ánh nhìn, một sự thật dữ kiện. Thế nhưng, đối với một người, đó là một dấu hiệu tán tỉnh. Đối với người còn lại, đó chỉ là một cái lướt mắt vô tình.

Ví dụ, cùng nhau tận hưởng một buổi chiều hoàng hôn trong khu vườn, một sự thật dữ kiện. Thế nhưng, đối người này, đó chỉ là một phút giây phút nghỉ ngơi. Đối với người khác, đó là một buổi hẹn hò..

Mâu thuẫn, hiểu lầm cũng từ đó mà xuất hiện. Và công việc, học tập, sự nhận thức thì có gì là khác biệt?

Vì bị ảnh hưởng rất nhiều bởi quan điểm và cảm xúc, nên *sự thật góc nhìn* thường được sử dụng để tạo nên sự đồng cảm giữa người viết và người đọc, với những suy tư, với những trăn trở, với những gì đã trải qua và cảm nhận. Tuy nhiên, vì mang đậm dấu ấn cá nhân, nên *sự thật góc nhìn* không nên được sử dụng như một công cụ, hay một giải pháp để giải quyết vấn đề. Bởi thứ nhất, nó không đại diện cho số đông. Bởi thứ hai, nó không dựa trên bất kì một minh chứng thực nghiệm, hay một bằng chứng thuyết phục có thể được kiểm chứng.

Phân biệt được sự khác nhau giữa hai loại sự thật này có ý nghĩa rất quan trọng, đặc biệt trong thể loại phi hư cấu.

Đối với người đọc, hãy cẩn trọng với những gì bạn đọc. Hãy phân biệt đâu là sự thật dữ kiện, đâu là sự thật góc nhìn.

Ví dụ, bạn có thể dễ dàng đồng cảm với một người vừa bị thất tình. Nhưng điều đó không có nghĩa là chúng ta nên nghe theo những nhận định của họ rút ra sau một mối quan hệ. Tương tự, với những hoang mang lạc lối, với những hướng dẫn về cuộc sống, về nghề nghiệp, hay lựa chọn một phong cách sống.

Nếu đồng cảm, hãy cứ đồng cảm, nếu nhu cầu được chia sẻ, được lắng nghe là cấp thiết và quan trọng. Thế nhưng, nếu bạn đang tìm một lời khuyên, một giải pháp, thì sẽ hiệu quả hơn nếu như lời hướng dẫn đó đến từ một chuyên gia, một người có kinh nghiệm, với những bằng chứng, với những nghiên cứu đã được kiểm chứng.

Đối với người viết, hãy cẩn trọng với những gì bạn viết. Bạn có thể kể một câu chuyện từ trải nghiệm, và đưa ra một thông điệp. Thế nhưng, bạn không nên biến tấu những trải nghiệm đó theo hướng có lợi cho bản thân mình. Bởi điều đó sẽ ảnh hưởng rất nhiều đến uy tín của bạn về lâu dài, khi một ai đó bỗng phát hiện những điều bạn nói không giống như sự thật. Nếu thường xuyên theo dõi thị trường xuất bản, bạn sẽ nhận thấy một số tác giả về đề tài du ký, kỹ năng, truyền cảm hứng cũng đã rơi vào trường hợp tương tự.

Vậy câu hỏi được đặt ra lúc này là để đảm bảo tính khách quan của sự thật, chẳng lẽ người viết phải chia sẻ tất cả những gì đã xảy ra?

Câu trả lời có lẽ là không.

Bạn không nhất thiết làm như vậy. Và cũng không nên làm như vậy. Bởi nếu điều đó thật sự xảy ra, có lẽ đơn vị tính của một cuốn sách sẽ chuyển từ số trang sang số kí. Không ai thích một cuốn sách như vậy, với những tụn mủn, vụn vặt diễn ra hằng ngày, như đánh răng, như rửa mặt, như đi vào buồng tắm.

Một bí mật có lẽ bạn đã biết.

Cuốn sách không phải là cuộc sống.

Cuốn sách chỉ là những lát cắt mỏng manh về thời cuộc. Cuốn sách chỉ là những gì cô đọng nhất về sự thật, được ghi chép lại dưới góc nhìn của một người. Với vai trò một người viết, để có thể vừa đảm bảo một sự thật khách quan, vừa đảm bảo một câu chuyện hấp dẫn, bạn có thể cân nhắc một vài cách thức sau:

I - Cô đọng thời gian: Một câu chuyện, một trải nghiệm, có thể được diễn ra trong nhiều ngày, nhiều tháng, và thậm chí là nhiều năm. Độc giả không nhất thiết phải biết tất cả những gì xảy ra trong khoảng thời gian đó. Thay vào đó, hãy lựa chọn những sự kiện có ý nghĩa và tường thuật lại.

II - Cô đọng sự kiện: Trong hầu hết các trường hợp, những lời khuyên mà bạn nhận được từ một người thường chỉ đến mỗi ngày, một chút một.

Ví dụ như từ sếp chẳng hạn. Có thể đó là một lời hướng dẫn khi thực hiện báo cáo, một bí kíp khi thực hiện bài thuyết trình, hoặc một lời khuyên sau cuộc họp với khách hàng.

Bạn không nhất thiết phải kể tất cả những sự kiện này. Thay vào đó, hãy cô đọng tất cả những sự kiện, với những cuộc đối thoại này, thành một câu chuyện để độc giả tiện theo dõi.

III - Cô đọng lời thoại: Tương tự, trong một câu chuyện, một nhân vật có thể nói nhiều thứ khác nhau.

Bạn không nhất thiết phải chia sẻ tất cả những gì được nói ra. Thay vào đó, hãy cô đọng lời thoại thành những câu nói ngắn gọn, có ý nghĩa và dễ nhớ. Hãy luôn nhớ rằng, vẫn luôn có một sự khác biệt giữa văn nói và văn viết.

IV - Cô đọng nhóm: Bên cạnh những nhân vật chính có sức ảnh hưởng lớn đến câu chuyện, như người thầy, người hướng dẫn, người quản lý, thì đôi khi vẫn có rất nhiều trải nghiệm có ý nghĩa đến từ những nhân vật phụ.

Bạn không thể giới thiệu tất cả các nhân vật này bởi đôi khi, họ chỉ xuất hiện một lần

và duy nhất. Thay vào đó, hãy cô đọng những nhóm nhân vật này, thành một đại diện duy nhất, để truyền tải các thông điệp.

Lưu ý rằng, những cách thức này chỉ nhằm mục đích giúp cho câu chuyện trở nên súc tích, ngắn gọn giúp người đọc tiện theo dõi. Chúng không nhằm mục đích để thêm vào hay bỏ bớt những gì có thể, hoặc không thể xảy ra trong thực tế.

Một lần nữa, những sự thật góc nhìn, dưới dạng câu chuyện được kể lại, chỉ nên được sử dụng với mục đích tham khảo, tạo sự đồng cảm, hay liên tưởng. Chúng không nên được sử dụng như một lời khuyên, một giải pháp, hay một cách thức để giải quyết vấn đề nếu như không được hỗ trợ từ những nghiên cứu, tài liệu, bằng chứng khoa học, và thực nghiệm có thể kiểm chứng.

Và như vậy, với vai trò là người viết thể loại phi hư cấu, chúng ta cần phải tìm hiểu thêm một sự thật khác nữa. Đó là sự thật cốt lõi.

SỰ THẬT GÓC NHÌN VÀ SỰ THẬT CỐT LÕI

Độc giả tìm đến sách phi hư cấu để giải quyết một nhu cầu:

- Đó có thể là cách thức để đạt được mục tiêu, như kỹ năng, như kinh doanh, như thiết lập một mối quan hệ, làm cha mẹ, làm sếp, làm nhân viên.

- Đó có thể là nỗi niềm để được bày tỏ, để được đồng cảm, để được lắng nghe, để được cảm thụ vẻ đẹp của tình yêu trong cuộc sống.

- Đó có thể là sự cảm nhận về một con người, một sự vật, một hiện tượng, hoặc một triết lý, một thời đại.

- Đó cũng có thể là thông tin về những gì đã xảy ra, đang xảy ra, hoặc sắp xảy ra tùy theo dòng chảy của cuộc đời.

Và cho dù nhu cầu có là gì, thì độc giả chỉ tìm đọc khi và chỉ khi họ tin rằng cuốn sách có khả năng cung cấp một giải pháp đáng tin cậy, đúng đắn, và phù hợp với vấn đề họ đang gặp phải.

Bạn đã biết về *sự thật góc nhìn*, về những câu chuyện được kể, hay ghi chép lại. Vấn đề, sự thật này bị ảnh hưởng bởi rất nhiều yếu tố, như quan điểm, như góc nhìn, như mức độ nhận thức, và càng bị sai lệch nhiều hơn nữa phụ thuộc vào khả năng tưởng tượng và trí nhớ.

Tuy nhiên, bạn cũng cần nên biết rằng, *sự thật dữ kiện*, những bằng chứng khoa học, số liệu thống kê, tài liệu lịch sử, vẫn có thể bị ảnh hưởng bởi người lựa chọn và trích dẫn. Một thống kê không đầy đủ có thể làm sai lệch toàn bộ ý nghĩa của một bài nghiên cứu. Một trích dẫn không bối cảnh có thể làm đảo lộn hoàn toàn thông điệp được nhắc đến. Những ví dụ như vậy rất thường gặp, đặc biệt nếu như bạn có dành thời gian quan sát sự phát triển

của tờ báo mang. Không chỉ sự thật góc nhìn, mà ngay cả sự thật dữ kiện cũng vẫn có thể dễ dàng bị điều hướng theo quan điểm của người viết.

Dẫu vậy, trong bất kì một tác phẩm phi hư cấu nào vẫn luôn tồn tại một sự thật, một sự thật vượt khỏi quan điểm và cảm xúc của tác giả. Đó là những gì nằm ngoài những ngôn từ được lựa chọn cẩn thận. Đó là những gì vượt xa những bằng chứng được biên tập kỹ càng.

Và đó chính là tác giả.

Đó chính là những gì mà họ thể hiện, bày tỏ, hành xử trong cuộc sống thường ngày. Xét cho cùng, một cuốn sách chỉ là những lát cắt mỏng manh về thời cuộc. Chúng không phải cuộc sống và càng không thể đại diện cho cuộc sống.

Mỗi một cuốn sách là một cuộc trò chuyện tâm tình giữa người viết và người đọc. Sự kết nối là điều rất quan trọng. Trường liên tưởng là điều rất quan trọng. Nếu như bạn chỉ muốn hò hẹn với một người giúp cho cuộc sống của bạn thêm ý nghĩa, đa dạng và đầy màu sắc, thì cũng hãy làm điều tương tự với một cuốn sách.

Đừng chỉ đọc một vì tất cả mọi người đều đọc. Đừng quá tin vào những lời nhận xét trên mạng. Đừng quá tin vào những kế hoạch marketing đầy ẩn ý. Bởi chỉ có bạn, duy nhất mỗi mình bạn, mới biết điều gì phù hợp nhất cho riêng mình.

Nếu muốn biết sự thật cốt lõi? Rất đơn giản.

Hãy tìm hiểu về tác giả trước khi quyết định tìm đọc một cuốn sách. Về những gì mà họ nói, về những gì mà họ làm, về những gì mà họ đã thực hiện. Hãy xem qua những bài phỏng vấn, hãy quan sát những gì mà người khác nhận xét về họ. Hãy tin vào trực giác của chính bản thân mình.

Đến cuối cùng, hãy tự hỏi. Liệu bạn có sẵn sàng dành hẳn một buổi tối để được lắng nghe, để được trao đổi, để thỏa sức chuyện trò cùng tác giả?

Nếu câu trả lời là có. Có lẽ cuốn sách sẽ phù hợp với bạn.

Nếu câu trả lời là không. Bạn biết câu trả lời rồi đấy.

Đừng nghe những gì được nói. Bởi chân lý thì có chân. Mà hễ thứ gì có chân thì nó có khả năng di chuyển. Hãy xem ai đang là người nói. Đó mới là điều quan trọng nhất. Tuy nhiên, đó vẫn chỉ là những gợi ý dành cho người đọc. Nhưng còn đối với bạn, đối với một người viết thì câu hỏi được đặt ra là làm cách nào để đảm bảo được những gì mình viết không vi phạm sự thật cốt lõi?

Sự thật thì cũng không quá khó để viết nên sự thật. Sự thật thì chỉ có lời nói dối mới khiến mọi thứ trở nên phức tạp. Bởi đối với mỗi một lời dối gian, bạn cần phải tạo thêm mười lời không thật nữa để lấp vào. Nhưng tại sao phải khổ như vậy?

Lời nói dối sẽ khiến bạn luôn bồn chồn, lo lắng, không biết đến khi nào thì sự thật được phơi bày. Lời nói dối sẽ khiến bạn trở nên khép mình, không dám đối diện với người khác, không dám đối diện với độc giả. Và quan trọng hơn cả, lời nói dối sẽ ngày một kéo bạn xa rời khỏi sự thật, điều duy nhất có ý nghĩa để bạn bước trên con đường một tác giả.

Trước khi quyết định viết một điều gì khiến bạn phải lo lắng, hãy tự hỏi mình ba câu hỏi:

1. **Điều đó có phải là sự thật không?** Nếu không, đừng viết. Nếu không rõ, hãy tiếp tục tìm hiểu. Có thể từ sách vở, phỏng vấn, hoặc tự mình trải nghiệm. Nếu có thể, hãy đứng dưới các vai trò khác nhau, để có thể quan sát được bức tranh toàn cảnh. Liệu đó là sự thật góc nhìn, sự thật dữ kiện, hay sự thật cốt lõi?

2. **Nếu điều đó là sự thật, hãy bước đến câu hỏi số hai. Điều đó có tốt lành không?** Không phải sự thật nào cũng mang lại điều tốt lành cho người khác, đặc biệt nếu như được đưa ra không đúng thời điểm. Nếu những gì bạn viết không giúp cho cuộc sống của bạn, của những người chung quanh bạn trở nên ý nghĩa, đa dạng và đầy màu sắc, thì đừng viết. Nếu có, hãy chia sẻ một cách cụ thể những tiền đề, những bối cảnh, để tránh tạo ra những hiểu lầm không đáng có.

3. **Nếu điều đó vừa là sự thật, vừa có ý nghĩa tốt lành, hãy bước đến câu hỏi số ba. Điều đó có làm cuộc sống của bạn, hay của một ai đó trở nên tươi đẹp hơn không?** Không phải sự thật nào mang ý nghĩa tốt lành đều được truyền tải một cách ngọt ngào. Bởi nhân danh sự thật, nhân danh cái thiện, đôi khi chúng ta cũng làm khổ đau nhau rất nhiều. Nếu những gì bạn viết không mang được sự chinh chu đối với con chữ, đối với người tiếp nhận, đừng viết. Nếu có, hãy lựa chọn ngôn từ một cách cẩn thận. Hãy nói ái ngữ nếu có thể. Và hãy viết y như vậy.

Chân - Thiện - Mỹ, đó là mục đích cuối cùng của văn chương, cũng như bất kì một hoạt động nào khác. Trong đó, chân là quan trọng nhất. Bản thân chân thật cũng đã bao hàm cả cái tốt lành và cái thẩm mỹ. Hãy nhớ, cuốn sách không chỉ là tập hợp của những ngôn từ đẹp hay những câu văn được lựa chọn kỹ càng. Cuốn sách là một cuộc nói chuyện tâm tình giữa người viết và người đọc. Hãy biến những phút giây này trở thành những trải nghiệm có ý nghĩa, dù rằng nó chỉ diễn ra trong năm ngày, năm tháng, hay nếu may mắn, có thể là năm mươi năm.

Hiểu được điều này để bạn có thể lựa chọn được câu chuyện, trải nghiệm, bằng chứng, nghiên cứu, cũng như một thể loại phù hợp nhất. Hãy chỉ nói về tình yêu, hãy chỉ nói về sự thật, và bạn sẽ không cần phải bận tâm bất kì một khoảnh khắc nào về những gì đã được viết ra trong cuốn sách.

Đến một lúc nào đó trong cuộc sống, bạn sẽ tự nói với mình là “Hey, hình như đã đến lúc mình nên viết một cuốn sách.” Hãy tin tôi, vì điều đó chắc chắn là sự thật. Vấn đề duy nhất ở đây, lúc đó là lúc nào?

Nếu bạn vẫn nghĩ, chỉ cần có được công việc đó, chỉ cần mua được chiếc điện thoại đó, hay chỉ cần có được mối quan hệ đó, hay thậm chí, chỉ cần hoàn thành cuốn sách đó, mọi vấn đề của bạn trong cuộc sống sẽ tự nhiên biến mất, thì có lẽ vẫn chưa phải lúc. Nhưng nếu như, phải, nếu như, bạn biết được rằng tất cả những điều như vậy sẽ không thể nào mang bạn đến một sự hiểu biết trọn vẹn, về cuộc sống, về chính mình, thì khoảnh khắc đó, chuyển hành trình của tác giả sẽ đến với bạn.

Có ba lý do để bạn tìm đọc cuốn sách này, một cuốn sách hướng dẫn viết nên những cuốn sách. Một, bạn đang vô cùng hào hứng. Hai, bạn đang vô cùng tuyệt vọng. Đó là những gì bạn đã biết trong những chương đầu.

Vậy còn lý do cuối cùng? Phải. Bởi bạn đã biết một sự thật rằng, không còn cách nào để tận hưởng cuộc sống tuyệt hơn thế.

Một lần nữa, cảm ơn bạn đã cùng tôi đi xuyên suốt cả một chuyến hành trình. Và như bạn có thể dễ dàng nhận thấy, dựa vào độ mỏng còn lại của cuốn sách, chúng ta đang dần bước đến những chương cuối. Cuộc vui nào rồi cũng sẽ tàn, buổi tiệc nào rồi cũng sẽ tan.

Vậy bạn đã sẵn sàng cho một kết thúc?

Để tìm hiểu thêm về tác phẩm cũng như download miễn phí các tài liệu khác, vui lòng truy cập: www.thucdayvamodi.com